

A.M. VAN DER WOUDE: DE MEEST ALL-ROUND HISTORICUS VAN NEDERLAND

een gesprek met de laatste leerling
van Geyl.

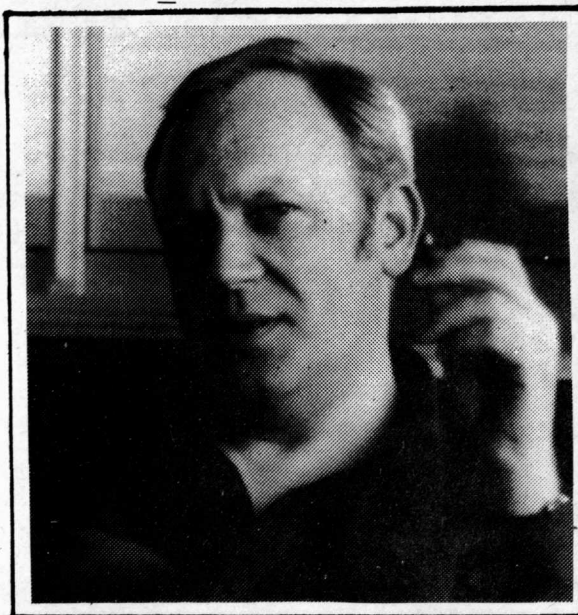
Op 4 april jl. hadden we een gesprek met prof. A.M. van der Woude, hoogleraar agrarische geschiedenis te Wageningen. In zijn sfeervol-modern ingerichte werkkamer poogden we enig zicht te krijgen op de persoon en het werk van Van der Woude. We hadden het o.m. over het studievak agrarische geschiedenis, sociale geschiedenis, en historische demografie. Over zichzelf zei Van der Woude dat men hem vaak als ongrijpbaar karakteriseerde. Ook in dit gesprek bleek dat. Snel pratend ging hij van het ene naar het andere onderwerp over en het bleek moeilijk hem de duimschroeven aan te leggen.

Levensschets

"Op gym alpha was ik geen evenwichtige leerling. Mijn rapporten vertoonden vreemde uitschieters naar boven en beneden. Dat mocht echter niet verhinderen, dat ik na mijn eind-examen ging studeren en wel musikologie. Daarnaast deed ik als tweede studie geschiedenis. Op een gegeven moment ben ik met musikologie opgehouden en bij geschiedenis gebleven. Al vrij spoedig kreeg ik meer belangstelling voor de meer sociaal-economische aspecten van dat vak. In de tijd, dat Kernkamp kwam, werd ik student-assistent. Veel betekende dat niet, je mocht het werk in de bibliotheek doen, maar toch,... daar in de bibliotheek heb ik het opgepikt, daar ontmoette ik een nieuwe wereld, een wereld die aansloot bij mijn sociaal-economische belangstelling.

Daar kwam ik de boeken van Braudel, Febvre en Henri Berr tegen, de Annales. In Utrecht, maar ook daarbuiten wist niemand daar wat van. De hele Franse historische avant-garde is tot in de zestiger jaren onopgemerkt gebleven in Nederland, een heel vreemd fenomeen,

harry perton
wim ijzereef

waarvan ik de oorzaken nog niet weet. Romein kende de Annales niet. Iemand als Geyl ook niet. Misschien niet zo verwonderlijk voor iemand, die zo op de Engels-politieke historiografie gericht was. Nota bene: Febvre kwam in Utrecht spreken... voor de Alliance Française, een lezing zonder historici onder het publiek, en dat kon ook niet want die hadden er geen weet van. Er was er maar één in Nederland, die er wel weet van had en dat was Slicher van Bath, toendertijds net hoogleraar geworden in Wageningen. Die heb ik toen ook voor het eerst ontmoet, als organisator van een lustrum van de UHSK. Slicher was een van de ereleden van dat dispuut. Maar dat was maar een incidenteele ontakt. Later zou ik hem beter leren kennen. Het was op een warme voorjaarsdag in 1958. We zitten in de koffiekamer van het instituut. Het gesprek al gauw op 'Samenleving onder spanning' van Slicher. Kommentaar: 'Nou spannend is het niet, allemaal cijfers'. Ik was woedend en schreef een lange brief aan Slicher waarin ik vertelde dat ik het een geweldig boek vond. Slicher schreef terug. Hij was verrast een gelijkgezinde gevonden te heb-

ben. Ik moest maar eens een dag in Wageningen komen kijken. Een jaar later studeerde ik af, cum laude; ik was de laatste die bij Geyl afstudeerde. Ik trouwde en ging in dienst. Mijn kazerne lag in Ede, en ik ben dan ook in mijn dienstitijd hehaalde malen wezen buurten bij Slicher. Toen mijn dienstitijd achter de rug was kreeg ik van Slicher een uitnodiging om in Wageningen te komen werken. Dat gaf eerst wat moeilijkheden: ook ten tijde van De Quay werd er op het hogere onderwijs bezuinigd, en nieuwe plaatsen waren moeilijk te krijgen. Slicher kreeg het echter toch voor elkaar. Dat was in 1960."

Over de vakgroep

"In 1956 kwam het studievak agrarische geschiedenis hier van de grond, met de komst van Slicher van Bath. Toen -en nu nog- was ons vakgebied Agrarische Geschiedenis, iets dat samenhangt met de structuur van de hele landbouwhogeschool. Het vak agrarische geschiedenis kon alleen gekozen worden als bijvak. Dat is ook nu nog zo. Agrarische geschiedenis is een hulpwetenschap en zij behoort met een aantal andere wetenschappen die hier gedoceerd worden tot de zgn. ondersteunende vakken."

De verhouding onderwijs- onderzoek valt dan zeker ten gunste van het laatste uit? "Och we hebben het druk genoeg met onderwijs geven hoor. Ik heb zo'n 15 doktoraal studenten en zo'n 50 kandidaats."

Veel artikelen in de AAG Bijdragen zijn door meerdere mensen geschreven. Is het onderzoek in Wageningen grotendeels teamwork of lijkt dat maar zo?

"Het is maar wat u onder teamwork verstaat; of is het weer zo'n illustratie van de waandenkbeelden die elders over Wageningen bestaan? Koeientellende computers, bediend door groepjes historisch geschoolde cijferfetisjisten. Pure waanzin heren."

Meer over de vakgroep

"Onze vakgroep heeft drie poten: de westerse en de niet-westerse, enfin dat heb ik al verteld, zijn de eerste twee. Een derde poot omvat de geschiedenis van de landbouwtechniek. Die driedeling komt dus niet overeen met de indeling die inhoudelijk wel gemaakt wordt door agrarisch historici: Agricultural history (het technische gedeelte), Agrarian history (de economische, de markt verhoudingen) en

Rural history (plattelandsgeschiedenis in de ruimste zin van het woord). Bij ons onderzoek is het accent de laatste jaren wat verschoven. In de tijd van Slicher was het: over de landbouwgesehiedenis van de negentiende eeuw is het meest bekend en over die van de middeleeuwen ook veel; van de tussenliggende periode 1500-1800 weten we het minst, en dus gaan we ons onderzoek daarop richten. Nu richten we ons meer op de negentiende eeuw, voornamelijk omdat de landbouwhogeschool zo zijn wensen heeft. Het voortbestaan van onze afdeling heeft tussen 1970 en '74 aan een zijde draadje gehangen, niet alleen omdat de landbouwhogeschool moeilijk deed, maar ook om andere redenen."

(op een vraag onzerzijds)

"Ja, het vertrek van Slicher en wat daaraan voorafging hoorde daar ook bij, laat ik het maar een diepgaande 'crise psychologique' noemen. Maar het belangrijkste was toch wel de opstelling van de landbouwhogeschool, die een verdere bestudering van het Ancien Regime voor deze instelling niet het meest zinvol vond. De mensen waren niet wezenlijk geïnteresseerd in die periode; bestudering van de negentiende eeuw vond men zinnvoller omdat dat meer aansloot bij de praktische studieprogramma's."

Er is toch nog wel onderzoek naar de landbouwgesehiedenis van het Ancien Regime?

"Ja, we hebben bijvoorbeeld nog het pachtprizenprojekt lopen, en een projekt 'geschiedenis van de materiele cultuur'."

Wat is dat?

"De geschiedenis van de stoffelijke dingen waarmee mensen zich normaliter omringen: kleding, woningen, werktuigen, huisraad..... je kunt het zo gek niet bedenken. We verkeren nog maar in de beginfase hoor, het verzamelen van het bronnenmateriaal. Dat bestaat voornamelijk uit boedelinventarissen van notarissen uit de periode 1500-1800. Met dat materiaal is praktisch nog niets gedaan. Er kunnen mooie dingen uitkomen. De regionale en sociale verscheidenheid van stoffelijk bezit is bijvoorbeeld nog nooit onderzocht. Verder lopen er nog studies over omvang en samenstelling van de veestapel en over veege-

wicht. Ons grote projekt om de negentiende eeuw binnen te trekken is het onderzoek naar analfabetisme.

Nou, en dan ben ik nog samen met Dr. van Dijk van de Erasmus universiteit met de geschiedenis van Eindhoven bezig. Dat is ook een projekt dat binnen de nieuwe opzet past. Bekeken wordt Eindhoven zoals dat zich sinds 1810 ontwikkeld heeft. Een erg interessant geval. Binnen de latere gemeente groot-Eindhoven (in 1920 ontstaan door samenvoeging van zes gemeenten) kontrasteerden het stedelijke Eindhoven en het half-stedelijke Wonsel (met wat huisindustrie) met de vier overige dorpen die een sterk agrarisch karakter droegen. Het hele gebied is een prachtig voorbeeld van de overgang van een pre- of halfindustriële samenleving naar een grotendeels geïndustrialiseerde maatschappij. De historisch-demografische patronen onderzoeken we door longitudinale cohortanalyses van steekproefsgewijs samengestelde populaties."

All-rounder

"Ik uitsluitend een demografisch-historicus? Welnee, ik ben de meest all-round historicus van Nederland!

Ik heb me ook op andere terreinen bewogen dan het specifiek sociaal-economisch-historische. Zo heb ik artikelen gepubliceerd over de Opstand, over methodologische vraagstukken en over naamkunde. Breedheid is vooral een absolute voorwaarde om te kunnen voldoen aan de zeer uiteenlopende vragen die vanuit het onderwijs aan deze rijkgeschakeerde faculteit op je af komen".

Geschiedenis als korrektief op ideologieën

Gevraagd naar de functie van geschiedenis: "Kijk, er is geen cultuur zonder verleden, en de mensen hebben altijd de behoefte gevoeld om het verleden te beschouwen, het te analyseren, er een zin aan te geven. Dit in aanmerking nemende is het beter, vooral als correctie op onjuiste ideologische voorstellingen, dat verleden op een wetenschappelijke manier te onderzoeken. Het nut van de geschiedwetenschap bestaat dus voornamelijk in haar vermogen maatschappelijke opvattingen die een bepaalde eenduidige waardering van het verleden huldigen, te relativiseren. De grond-

functie van de geschiedenis is dus een negatieve: het afbreken van gekleurde geschiedinterpretaties, eigen aan ideologieën. Geschiedwetenschap bouwt weinig op, ze geeft geen pasklare antwoorden, hoewel ze wel enig inzicht verschaft in de huidige samenleving. Let wel: van mij zul je echt niet horen dat de wetenschap der geschiedenis zelf waarde vrij kan zijn..." Geschiedenis als wetenschap heeft het nadeel dat ze zo ver van de mensen kan gaan afstaan, dat de mensen toch hun heil zoeken in nonsensikale prietpraat...

"Ja, maar bedenk dat dit niets nieuws is. Ook Opperman's bronnenkritische studies stonden ver af van de in de geschiedenis geïnteresseerde leek. Bij onze cliometristen met hun modelmatige hoogstandjes kan gevaar van vervreemding optreden, wanneer

- a. zij de pretentie hebben de enige sleutel tot zinnig historisch werk in handen te hebben, een
- b. de resultaten van hun werk niet in bevattelijke vorm naar andersoortige kollega's en naar het ontwikkelde publiek vertaald kunnen worden.

Hun studies zouden dan dysfunktioneel worden, omdat het voor economen van geen betekenis is en voor historici niet meer toegankelijk. Het verwordt dan tot een gezelschapsspel voor een kringetje van happy few. Ik blijf erbij: geschiedwetenschap ontleent haar belangrijkste functie als geweten van een cultuur, en we moeten er voor hoeden die functie van bewustzijnsvorming niet uit het oog te verliezen".

Sociale geschiedenis discussie?

(wij vragen naar zijn opvattingen aangaande de discussie die er momenteel speelt over sociale geschiedenis. Hij zegt daarover niets te weten. We leggen hem de stand van zaken uit, en dan...) "Ach, hoe gaat dat? Eerst begint iemand onzin te poneren, en wanneer men daarop ingaat is het ook al gauw onzin wat eruit komt. Heel gemakkelijk om eerst te zeggen wat eigenlijke of oneigenlijke geschiedenis is, en vervolgens iedereen die oneigenlijk doet te diskwalificeren. Men kiest garen van de kleur rood, en maar afwinden jongens... Dat gaat langs mij heen, mijn tekort misschien... Trouwens zijn er nog wel arbeiders?"

(op een opmerking onzerzijds) "In het kader van een beroepsstructuur kun je ook het pausschap als een dienstverlenende functie klassificeren..."